Jászó

SZENT NORBERT (1082-1134 körül)

A XI. század végén a mai Németország területén Xanten városkájában (Észak-Rajna-Veszttália) élt az előkelő Gennepi grófi család. Gennepi Heribert a várnagyi méltóságot töltötte be. Felesége Hedvig a lotharingiai hercegekkel volt rokonságban. Elsőszülött fiuk, Heribert, volt hivatott arra, hogy az előkelő család további leszármazását biztosítsa, a másodszülött Norbertet a szülők egyházi pályára irányították. Miután szülei eldöntötték jövőjét, szerzetesi iskolákban végezte tanulmányait. Nem volt ellenére az egyházi pálya, hamarosan feltűnt jártassága a tudományokban, kiváló szónoki adottsága és finom, kedves modora, viselkedése. A kölni érsek hamarosan szubdiakónussá szentelte, és mind az érseki mind pedig V. Henrik (1106-1125) királyi udvarában igen megkedvelték a szeretetreméltó, előkelő ifjút.

A legenda szerint egyszer Norbert lóháton utazott a szolgája kíséretében. Útközben óriási viharba kerültek, de nem volt a közelben olyan hely, ahol meghúzódhattak volna. Norbert gyors vágtába kezdett, szolgája hiába intette óvatosságra. Egyszer felülről hang szólt hozzá: "Megállj! A gazdaságot, az értelmet, melyet neked adtam, hogy engem dicsőíts, büszkeséged hiúságaira kell-e fordítani?" - s ebben a pillanatban rettenetes villámcsapás vágott a száguldó lovas elé. A megbokrosodott állat levetette magáról lovasát, aki elvesztette az eszméletét. Jó idő múltán tért csak magához, s - még mindig a történtek hatása alatt - megkérdezte: "Mit tegyek hát Uram?" A legenda egyik változata szerint a hang azt felelte: "Kerüld a rosszat, cselekedd a jót, keresd a békét és menekülj irgalmasságomhoz."

Ez az esemény fordulópont volt Norbert életében. Kérte papi felszentelését, amelyre Köln városában került sor. Az ünnepségre elegáns, díszes ruhában érkezett, amelyet ott mindenki szeme láttára levetett és átcserélt egy durva bőrből készült egyszerű öltözékre, melyre vezeklő övet kötött. Ezzel jelképezte, hogy szakított régi életmódjával. 1118-ban egész vagyonát szétosztotta a szegények között. Vándorprédikátorként járta az országot, s mindenhol igyekezett a papság között visszaállítani a fellazult egyházi fegyelmet. Maga az egyszerű apostoli szegénység életformájában élt. Reformtörekvései miatt sok ellenséget szerzett, ezért elhagyta Németországot, és St. Gilles-be, DélFranciaországba ment, ahol II. Gelarius pápa tartózkodott. Tőle hivatalos engedélyt kapott, hogy hittérítőként működhessen. A túlzott erőfeszítés és a kimerítő apostoli tevékenység azt eredményezte, hogy egy nap súlyosan megbetegedett, és kénytelen volt missziós tevékenységét megszakítani. Alighogy felgyógyult, néhány tanítványával és legjobb barátjával, Cambrai-Fosses-ből származó Hugóval a flamand pusztában húzódott meg, Laon közelében, északnyugatra Reims városától. Ott nevét már ismerték, és Bertalan laoni püspök szerette volna Norbert támogatásával egyházmegyéje vallási életét megújítani. Ezért felkérte őt, hogy a város környékén alapítson monostort. Megnézve a felkínált helyeket, Norbert a Prémontré-nak nevezett völgy mellett döntött. Ezt a helyet már egyszer látta álmában, amikor megjelent neki Szűz Mária, és megmutatta neki azt a rétet, amelyen meg kell alapítania a monostorát. Innen származik az elnevezés: pratum monstratum - praemonstratum (latinból pratum - rét, monstratum - megmutatott, megjelölt; vagy a francia prémontréból - "előre megmutatott/meghatározott") - és valóban a monostorát itt fel is állította.

Társainak Szt. Ágoston (354-430) hippói (Észak-Afrika) püspök életszabályát tette kötelezővé. Ez 1121-ben történt. Hat évvel az első szerzetesrend megalapítása után II. Honorius pápa jóváhagyta az alapítást, mint új szerzetesrendet. Miután visszatért Prémontrébe, kinevezték Magdeburg püspökévé. Hamarosan Norbert a hanyatló egyházmegyét felvirágoztatta. 1128-ban a szerzetesrend vezetését barátjának, Hugónak adta át, de haláláig a papság megreformálásán munkálkodott. Gazdag élete folyamán számos megtiszteltetésben részesítették. 1134. június 6-án halt meg Magdeburgban. Ez a rendkívüli férfi, aki életét az egyháznak szentelte, az ottani rend templomába lett eltemetve. 1582-ben avatták szentté. Miután 1627-ben a protestánsok hatalmukba kerítették Magdeburgot, Cluestemberg Gáspár, sztrahovi apát kieszközölte, hogy Szt. Norbert földi maradványait Prágába, a sztrahovi premontrei apátság templomába szállítsák, ahol a mai napig találhatók.

Ez a szent Csehország, a premontreiek és a jó szülés általánosan elismert patrónusa. Az 1582-ben XIII. Gergely pápa által szentté avatott rendalapító híres mondása így hangzik: ‚Voltam az udvarnál, éltem kolostorban, betöltöttem magas tiszteletbeli egyháztisztségeket, és mindenhol azt tanultam, hogy semmi sem jobb, mint átadni magunkat teljesen Istennek."

Az a rend, amelynek legmagasabb elöljárója 1790-ig Premontreban székelt, nagyon gyorsan elterjedt egész Európában. A rend alapszabályzata egyfajta szintézise a kánonikus és a monasztikus életnek, melynek az alapját Szt. Ágoston életszabálya képezi. A szerzetesek fő küldetése az ünnepélyesen végzett liturgia megtartásában, az eucharisztikus és Mária iránti tiszteletben, a vezeklő életmódban, az apostolátusban és a plébániák lelkipásztori szolgálatában rejlik.

A premontreieknél valósították meg először az egyháztörténetben a harmadrend gondolatát - a kolostoron kívüli laikusok egyesítését a szerzetesek és apácák lelki életével. A szerzetesek tevékenysége a tudományos és az iskolák minden szintjén működő nevelői munkára van irányítva (1787-től). A rend már a kezdetektől kitűnt a gazdasági vállalkozás területén is. Tagjai között számos kiváló teológus, pedagógus, orvos, közgazdász és egyéb tudományág tudósa működött és működik.

A rend önigazgatású monóstorok szövetsége (köteléke) is volt. A legfelsőbb tekintélye a generális kapitulum volt, amelynek feje a generális apát. Az egyes kanóniák valójában az apátságok, élükön az apáttal. Az országok területén belül tartományokat képeznek - ún. circariákaf amelyek a generális apát vikáriusának alárendeltjei. A kanóniák alárendelt kapcsolatot tartanak fenn a kolostorokkal, amelyekből alapítva lettek. A rend legjelentősebb tisztségeihez tartozik a prépost, a perjel (prior), a cirkátor, a provizor, a kántor, és a klerikusok elöljárója - magister clericorum.

A rend tagjai keresztnevük mellett a szerzetesi nevüket is használják.

A rend alapítója, mint vándorprédikátor sokfelé járt Nyugat-Európában, és lelkes hirdetője volt Mária tiszteletének és a szeplőtlen fogantatás tanításának. Eppen ezért a rend viseletéül a fehér öltözéket választotta, amely a tisztaságot és a szeplőtlenséget jelképezi. A rend viselete: fehér habitus skapuláréval, cingulum és birétum. A kórus öltözékének tartozéka a fehér mozetta kis csuklyával. Egyházi szertartásoknál a habitus anyagából készült kanonoki fehér gallért (mycetum) viselik. Mária Terézia a magyar nyelvterület (circaria) szerzeteseinek kék övet (cingulum) és világoskék gombokat adományozott.

A rend egyetemes címere: íveltoldalú, háromszögű pajzs kék mezejében, a Capeting-házi francia királyok arany heraldikai liliomai öt vízszintes sorban. Az elsőben kettő, a másodikban három, ismét kettő, majd három és az utolsó, ötödik sorban kettő a liliomok száma. Közöttük két pásztorbot, harántosan elhelyezve. A botok csigái a pajzsszögletek közelében vannak, végük a pajzs oldalaihoz közel végződnek. A botok színét egyes szerzők aranynak írják, mások ezüstnek, vannak, akik az egyiket aranynak, a másikat ezüstnek. A hitelesség kérdésében nem tudván eligazodni, az egyházi heraldikának azt az alapelvét vettük irányadónak, miszerint a tárgyakat a valóságnak megfelelő természetes színeikkel kell ábrázolni. Ezért arany csigákkal és ezüst szárakkal helyeztük el a pajzsban. A pajzstetőn püspöksüveg (mitra), mögötte pásztorbot arany csigája emelkedik, a bot nodusáról széles, fehér - gyengén rózsaszín árnyalatú - selyemszalag indul "S" alakban ívelve, a pajzs mögött helyezkedik el. A szalag alsó íve a pajzs alsó része mögött húzódik, és a vége a jobb oldalán tűnik elő. A Capeting-liliomok és a francia királyság színeinek viseletét a IX. Szt. Lajos király (1226-1270) engedélyezte, hogy kifejezze a rend iránti rokonszenvét, és megbecsülését, valamint azért is, hogy a címer egyértelműen utaljon a rend francia eredetére.

Magyarország területére az első szerzetesek egyenesen Prémontréből érkeztek 1130-ban, még a rendalapító életében. Feltételezések szerint II. István királyunk (1116-1131) hívására, Váradhegyfokon (ma Nagyvárad, Romániához tartozó Oradea) építették első monostorukat. Mintegy száz évvel később már közel 45 premontrei kolostor volt Magyarországon. Ezek közül nevezetesebbek Csorna, Jánoshida, Ság (Šahy), Jászó (Jasov), Türje, Túróc (Kláštor pod Znievom) és Lelesz (Leles), amelyek 1874-ig hiteleshelyek voltak.